

روزشمار جنگ

سه شنبه

۲۸ مرداد ۱۳۶۵

۱۳ ذیحجه ۱۴۰۶

۱۹ اوت ۱۹۸۶

۵۶۶

امروز با حضور فرمانده کل سپاه و مسئولان قرارگاه نصرت (یکی از قرارگاه‌های تابعه قرارگاه کربلا) به منظور بررسی طرح عملیات در جزیرهٔ مجنون، جلسه‌ای در "بوشهر" تشکیل شد که طی آن فرمانده کل سپاه طرح جدیدی پیشنهاد کرد. این تجدیدنظر در طرح مانور قبلی به دلیل بروز مشکلاتی بود؛ از جمله: کمبود نیرو، مشکلات مهندسی و شناسایی و ضرورت آمادگی سریع‌تر یگان‌های عملیاتی. در این طرح به دلیل کمبود نیرو، عملیات تیپ ۳۲ انصارالحسین (ع) برای تصرف پدغربی حذف شده‌است و هدف عملیات را خط دوم دشمن تعیین کرده‌اند. بنابراین، تیپ یادشده به‌عنوان احتیاط در عملیات است، ولی مقرر شد که چنانچه نیرو رسید، این تیپ مأموریت تصرف پدغربی را انجام دهد. موضع لشکر ۱۹ فجر نیز در یک کیلومتری سمت راست و یک کیلومتری سمت چپ پدمرکزی تعیین شد. تیپ ۴۴ قمرینی‌هاشم (ع) باید در پدشرقی و یک کیلومتری غرب آن عمل کند و خط حد لشکر ۷ ولی‌عصر (عج) از یک کیلومتری شرق پدمرکزی تا یک کیلومتر مانده به پدشرقی باشد. طبق این طرح، یگان‌های یادشده پس از تصرف خط اول دشمن در شب اول عملیات، به همراهی تیپ ۳۲ انصارالحسین (ع) در شب دوم در صورت توانایی، به خط دوم دشمن حمله خواهند کرد. فرمانده کل در این جلسه دلایل دیگر تعیین طرح جدید را نزدیک بودن عقبهٔ دشمن در غرب ضلع جنوبی و استفادهٔ او (دشمن) از سه جاده در این منطقه برشمرد و افزود: «ما در این منطقه دو جاده داریم و عقبه‌مان نیز دور است.» وی بر فریب دشمن، اجرای دستورالعمل‌های حفاظتی، بالابردن کیفیت آموزش نیروها، سرعت عمل، استفاده از حداکثر نیرو و امکانات، به‌عنوان عوامل مهم در پیروزی بر دشمن تأکید کرد.^(۱) (لحظه ضمیمه دارد)

در ادامه این جلسه فرمانده کل سپاه (برادر محسن رضایی) طی سخنانی پس از گله‌گزاری از کُندی فعالیت‌ها گفت: «شما باید آماده باشید؛ یک سری عملیات‌ها وجود دارند که باید با هم انجام شوند ولی ظاهراً شما کار را جدی نگرفته‌اید. ما امروز با داشتن یک وضعیت مطمئن در جنگ و درک این موقعیت که سبب قدرت تشخیص بیشتر فرماندهان ما می‌شود،

می‌توانیم در جهت انجام [دادن] تکلیف الهی پیش برویم. عدم توجه به این وضعیت، زیان‌هایی در بردارد که شاید در آینده جبران‌ناپذیر باشد.»

وی اضافه کرد: «در شش ماه گذشته [از ۱۳۶۴/۱۱/۲۰ تاکنون] ۱۴۰ شبانه‌روز، فعالانه جنگیده‌ایم: ۷۰ روز در عملیات فاو، ۶۰ روز در عملیات‌ها و پاتک‌های دشمن و ۱۰ روز در عملیات مهران که در مقایسه با سال اول و دوم جنگ [قابل توجه است]. سال اول فقط دو ماه به خاطر مقاومت در خرمشهر و آبادان با دشمن درگیر بودیم و در سال دوم، در عملیات فتح‌المبین فقط ۹ شبانه‌روز، در عملیات بیت‌المقدس ۳۱ شبانه‌روز و در عملیات طریق‌القدس و ثامن‌الائمه ۱۰ تا ۱۵ شبانه‌روز درگیری فعال داشتیم. به‌طور کلی در سال دوم با آن همه پیشرفت فقط ۶۰ شبانه‌روز درگیر بودیم ... ۱۴۰ شبانه‌روز جنگ باعث شده است که نفس دشمن بند بیاید. در مهران هر شبی که عملیات می‌کردیم، موفق می‌شدیم و فرماندهان اسیر عراقی می‌گفتند که "شما در فاو کمر ما را شکستید."

مسئله دیگر این که امام هیچ‌گاه در جزئیات جنگ وارد نمی‌شد حتی در عملیات فتح‌المبین نیز چنین بود، اما الآن امام می‌گوید: "عجله کنید، دشمن متزلزل شده و وضعیت خراب است. اگر می‌توانید ایذایی عمل کنید." مسلماً امام بی‌دلیل وارد مسائل نمی‌شود؛ زمین و آسمان اگر به هم بچسبد امام تکان نمی‌خورد. قبل از عملیات آزادسازی مهران (کربلای ۱) امام دوباره گفت: "مهران چه شد؟" بعد فهمیدیم که چرا امام اصرار می‌کرد. در آن عملیات با ۳۰ گردان و مهمات به اندازه یک دهم مورد نیاز عمل کردیم و در برخی گزارش‌ها نیز نوشته بودند که عملیات لو رفته است. با آزادساختن مهران وقتی به قرآن رجوع کردیم این آیه آمد: اَذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتِلُونَ... یعنی خدا تواناست که شما را موفق کند و ننشینید بگویند که نمی‌شود. در آن عملیات ما دیدیم مثل این که فرشته‌ها قبل از بچه‌های ما خط دشمن را می‌شکافتند. در عملیات مهران ثابت شد که می‌توان حتی با معیار کمتر از عملیات فاو هم جنگید.»

برادر رضایی افزود: «در کنار شما چهار پنج نقطه دیگر نیز در حال عملیات هستند و بدین ترتیب دشمن تجزیه می‌شود. امام نیز با آرامش اما نگران، جریان جنگ را دنبال می‌کند. امام اگر هم مطمئن بود که ما با قدرت جلو می‌رویم، می‌گفت که امسال سال پیروزی است، در حالی که با نگرانی فرمود که ان شاء الله باید سال پیروزی باشد. نگرانی امام نیز از جانب ماست.»

فرمانده کل سپاه تأکید کرد: «ان شاء الله باید در این‌جا وارد عمل بشوید... سرعت عمل و دقت عمل می‌تواند سرنوشت یک انقلاب را تعیین کند. الآن دشمن خسته شده است و اگر از این فرصت استفاده نکنیم، نشان‌دهنده ضعف و سستی خودمان است ... پنج شش روز دیگر به شما سرمی‌زنیم، باید خود را آماده کرده باشید، همه یگان‌ها باید اعلام آمادگی کنند. باید با ترتیب یک مانور مشابه، اعتماد به نفس یگان‌ها را بالا برد و سرعت عمل را بیشتر نمود. در وهله اول، هدف خط و حد جناح شرق جزیره است و اگر وضع نیز خوب بود، کل خط را کار

کنند.» وی در پایان گفت: «دشمن فکر می‌کند این منطقه جای پای یک عملیات بزرگ می‌شود، بنابراین حساس شده و فشار روی شما را زیاد خواهد کرد، لذا نباید ساده‌اندیشی کنید. در صورت موفقیت عملیات‌های دیگر ما، شما به راحتی می‌توانید کل جزیره را بگیرید.»^(۳) (لله ضمیمه دارد).

۵۶۷

در ادامهٔ فعالیت‌های مهندسی عراق در شرق بصره جهت پیش‌گیری از نفوذ نیروهای خودی، امروز نیز سه تن از نیروهای دشمن در حال بریدن نخل‌های منطقه عملیاتی مشاهده شده‌اند.^(۳) این در حالی است که طبق اظهارات یک پناهنده عراقی که خود را به نیروهای سپاه در منطقه شمال "نهرخین" تسلیم کرده‌است، دشمن به‌منظور افزایش دید و امکان تحرکات نظامی، نخلستان‌های جنوب مواضع تیپ ۴۷ در منطقه عمومی "بوارین" را به عرض ۵۰ متر تا نزدیکی جزیره "ام‌الطویله" قطع کرده‌است.^(۴)

۵۶۸

امروز یک کشتی یدک‌کش به‌نام ابوعبدل (Abu Abdl) با ظرفیت ۴۸۵ تن در سواحل ایران هدف دو موشک هوا به زمین عراقی قرار گرفت^۵ و دچار آتش‌سوزی شد.^(۵) در اطلاعیه نظامی عراق این حمله مورد تأیید قرار گرفته‌است.^(۶)

از سوی دیگر، به گزارش روزنامه "الاتحاد" چاپ ابوظبی، یک نفت‌کش لیبریایی به نام "می‌سی‌سی‌پی" به ادعای کاپیتان آن امروز مورد ره‌گیری یک هلی‌کوپتر مسلح ایرانی قرار گرفت ولی بعد از آن که مشخص شد این کشتی عازم ایران است، از حملهٔ این هلی‌کوپتر در امان ماند. این روزنامه به نقل از کاپیتان کشتی - که خواست نامش فاش نشود - در این باره نوشت: «یک هلی‌کوپتر و یک ناوچهٔ توپدار ایرانی امروز کشتی او را به مدت ۱۵ دقیقه به‌منظور حمله به آن تعقیب کردند اما کشتی او پس از این که موفق شد با تماس رادیویی به خلبان هلی‌کوپتر بفهماند که از جزیرهٔ "سیری" عازم جزیره "لارک" می‌باشد، از حمله احتمالی مصون ماند.»^(۷)

۵۶۹

عراق ادعا کرد که ایران علی‌رغم اطلاعیه‌های خود مبنی بر توقف حملاتش به شهرهای این کشور، هر روز با توپخانهٔ دوربرد شهر بصره را هدف قرار می‌دهد و از تاریخ ۱۵ تا ۱۸ اوت (۲۴ تا ۲۷ مرداد ۱۳۶۵) علاوه بر این شهر، به مناطق مسکونی "ابوالخصیب" و "الْعزیر" و شهرستان "شیب" و "قلعه صالح" نیز حمله کرده‌است که این حملات ضمن مصادف بودن با مراسم جشن "عیدالضحی" (عید قربان)، دو کشته و ۲۴ مجروح به جا گذاشته‌است.^(۸)

≡ این کشتی پس از هفت روز و در حالی که یک یدک‌کش ایرانی آن را به سمت سواحل جمهوری اسلامی ایران می‌کشید، غرق شد.

به گزارش خبرگزاری جمهوری اسلامی از باختران به نقل از کردهای معارض دولت عراق، انقلابیون مسلمان کرد عراقی در یک شبیخون به نیروهای عراقی در محور "لیلان" از استان کرکوک، موفق شدند ضمن به آتش کشیدن و انهدام چهار خودرو نظامی، ۴۰ تن از نظامیان را نیز بکشند و سلاح‌های آنها را به غنیمت بگیرند.^(۹)

"سازمان مجاهدین خلق"، همسو با دولت عراق می‌کوشد تا از همکاری نیروهای اتحادیه میهنی کردستان عراق با ایران جلوگیری کند. طبق گزارش یک نشریه داخلی سپاه، اخیراً مسعود رجوی به همراه عبدالرحمن قاسملو در ملاقاتی با صدام، در مورد جلال طالبانی مذاکره کرده‌اند و کوشیده‌اند تا روابط حزب بعث و طالبانی را بهبود بخشند. در چندماه گذشته درگیری‌های متعددی بین نیروهای طالبانی و نیروهای سازمان مجاهدین خلق گزارش شده‌است. با توجه به محل استقرار طالبانی‌ها (اتحادیه میهنی کردستان) در داخل خاک عراق، هرگونه تردد گروه‌های دیگر از مرز و نقاط تحت کنترل ایران باید از منطقه طالبانی‌ها صورت گیرد، لذا ایجاد روابط دوستانه با طالبانی‌ها برای سازمان مجاهدین و حزب بعث حائز اهمیت است. از این سو جمهوری اسلامی ایران نیز اقداماتی برای ایجاد روابط با طالبانی‌ها انجام داده که نتایج خوبی هم در پی داشته‌است.^(۱۰)

"پیربرسی" رئیس حقوق بشر سوسیالیست فرانسه در گفت‌وگویی با نشریه "قیام ایران" وابسته به شاپوربختیار، ضمن تأکید بر روابط نزدیک قبلی خود با رجوی، وی را به دلیل استفاده تاکتیکی از نام اسلام، نیرنگ‌باز سیاسی خواند و مسافرت او را به بغداد یک خودکشی سیاسی دانست. وی در این مصاحبه گفت: «من با مسعود رجوی و سازمانش نظرگاه‌های نزدیکی داشتیم به‌طوری که بارها او در جلسات و مناظره‌های ما شرکت داشت، اما طی چندسال اقامت در فرانسه و مشاهده عملکرد سازمانش، مجبور به تجدیدنظر اساسی درباره او شدیم. در بحث‌هایی که با رجوی داشتیم وی می‌گفت که "قید اسلامی برای جمهوری دمکراتیک، عملی تاکتیکی است و ما در رویارویی با خمینی ناچاریم متوسل به اسلام شویم." به‌نظر من این عقیده، یک نیرنگ‌بازی سیاسی است. رهبری که برای به‌قدرت رسیدن با ملت خود نیرنگ می‌کند، به هر کاری می‌تواند دست بزند.» پیربرسی درباره مسافرت رجوی به عراق گفت: «او یک سال و چند ماه پیش به من گفته بود که به عراق خواهد رفت. در حالی که این عمل او یک خودکشی تمام‌عیار سیاسی است. اگرچه ما به دولت فرانسه برای اخراج رجوی به بغداد، اعتراض کرده‌ایم اما حقیقت آن است که او از ماه‌ها پیش آماده سفر بود.»^(۱۱)

در ساعت ۸:۳۰ امروز بمبی نسبتاً قوی به قدرت انفجار تخمینی ۵ پوند در میدان فردوسی

تهران منفجر شد. این بمب که در یک اتومبیل ژیان در ضلع شمال شرقی میدان فردوسی مقابل دفتر هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران کار گذاشته شده بود، موجب شهادت ۲۱ تن و مجروح شدن شمار بسیاری از مردم شد. در ضمن، پنج خودرو سواری و یک اتوبوس شرکت واحد که در حال عبور از این محل بودند و تعدادی مغازه تا شعاع ۷۰۰ متری، آسیب‌های کلی دیدند.^(۱۳) به گزارش خبرنگار روزنامه کیهان، دقایقی بعد از انفجار، گروهی از مردم در ضلع شمالی میدان فردوسی با سر دادن شعارهایی، دولت‌های مستکبر جهان و مزدوران پلیس آنها را که این حادثه دلخراش را پدید آوردند، محکوم کردند. وی افزوده‌است که در میان مجروحان بسیاری که بعد از انتقال به بیمارستان جان سپردند، سه کودک ۵ و ۱۳ ساله و یک زن دیده می‌شدند. خبرنگار روزنامه جمهوری اسلامی نیز تعداد شهیدان را ۲۱ تن گزارش کرده‌است.^(۱۳)

انفجار بمب در میدان فردوسی تهران، ۲۱ شهید و مجروحان بسیاری بر جای گذاشت

بر اثر انفجاری شدید در نزدیکی کنسولگری جمهوری اسلامی ایران در مرکز لندن، خسارت سنگینی به یک کتاب‌فروشی ضدانقلابیون فراری وارد آمد. این انفجار در ساعت ۱۴:۳۰ به وقت لندن (۱۸:۰۰ به وقت تهران) روی داد و بر اثر آن حداقل سه تن مجروح و دو تن زیر آوار ماندند. پلیس "اسکاتلند یارد" این موضوع را که انفجار از بمب بوده، تأیید نکرده‌است. به گفته یکی از کارکنان کنسولگری این حادثه به احتمال قوی بر اثر انفجار بمب بوده و

نیروهای ضدانقلاب قصد داشتند آن‌را در حوالی کنسولگری کار بگذارند، ولی قبل از جاسازی، در همان محل ساخت منفجر شده‌است. از سوی دیگر، یک سخن‌گوی پلیس لندن گفت: «مأموران فعلاً با این احتمال که انفجار به سبب نشت گاز رخ داده‌است، تحقیقات خود را آغاز کرده‌اند.»^(۱۴)

۵۷۴

امروز نیز اعزام نیروهای رزمنده به جبهه‌ها ادامه یافت و از ناحیه آذربایجان شرقی ۸۰۰ نیروی رزمی تخصصی و اعزام مجدد، ره‌سپار جبهه‌ها شدند.^(۱۵) همچنین کاروان ویژه کربلا از استان مازندران شامل ۳۰۳۸ تن متشکل از پاسداران رسمی، افتخاری، رزمنده بسیجی آموزش‌دیده و نیروهای آموزشی بسیج و اعزام به پادگان، طی مراسمی از چالوس اعزام جبهه‌ها گشتند.^(۱۶)

۵۷۵

حملهٔ قریب‌الوقوع بزرگ ایران، یکی از موضوع‌های مهم محافل خبری جهان شده‌است. این محافل پس از بررسی وضعیت نیروهای نظامی و تجهیزات دوطرف و اهداف و زمان حمله و احتمال پیروزی ایران و تأثیر آن بر وضعیت آینده منطقه، عمدتاً پیروزی ایران را برای منافع غرب در منطقه و در کشورهای مسلمان نگران‌کننده و فاجعه‌آمیز دانسته‌اند. مواردی از این تحلیل‌ها به نقل از روزنامه انگلیسی "هرالد‌تریبون"، هفته‌نامه آمریکایی "یواس. نیوز"، روزنامه سوئدی "داگنس‌نیهر"، روزنامه لبنانی "السفیر" و نیز اظهار نظر ژنرال "بوی" کارشناس علوم نظامی فرانسه، به ترتیب آورده می‌شود.

هرالد‌تریبون در گزارشی به قلم خبرنگار خود در پاریس که با عنوان "دیروز در برابر امروز در جنگ خلیج فارس"، چاپ کرده، نوشته‌است: «این نکته که ایران در حال تدارک تهاجم جدید و بزرگی علیه عراق می‌باشد، یک راز نظامی نیست. بر کسی نیز پوشیده نیست که این تهاجم می‌تواند موفقیت‌آمیز بوده و با نتایجش، بر نسل بعدی مسلمانان خاورمیانه و چگونه بودن آنها تأثیر بگذارد.»^(۱۷) این روزنامه افزوده‌است: «اکنون جنبش مذهبی در این نبرد به روشنی دست بالا را دارد و تنها یک پیش‌روی قدرت‌مندانه کافی است تا ایرانی‌ها بغداد را مورد تهدید قرار دهند و تأثیر بسزایی در خاورمیانه بر جای بگذارند. صدام حسین - که به اردوگاه غیرمذهبی‌ها مربوط است - با درک خطری که در آن قرار دارد، یک‌بار دیگر از ایرانیان درخواست کرد تا این جنگ را متوقف سازند؛ جنگی که خود وی بر اثر یک اشتباه محاسباتی فوق‌العاده بزرگ، در سپتامبر ۱۹۸۰ (شهریور ۱۳۵۹) آغاز کرد با این تصور که انقلاب اسلامی را ساقط خواهد کرد. نباید تجدید حیات اسلامی را به‌عنوان پدیده‌ای که تاریخ معاصر را تغییر داده‌است، دست کم گرفت و باید قبول کرد که وضعیت فردای جنگ خلیج فارس، وضعیتی متفاوت با دیروز آن خواهد بود.»^(۱۸)

مجله آمریکایی "یواس. نیوز" نیز در شماره این هفته خود در خصوص عملیات آتی ایران

نوشته‌است: «در حالی که درجه گرمای مناطق جنگی به ۱۰۰ درجه فارنهایت (حدود ۴۳ درجه سانتیگراد) می‌رسد، ایران ۶۰۰ هزار نیروی تازه‌نفس اضافه بر پاسداران را در جبهه به صف درآورده‌است. علاوه بر این هجوم انسانی، متخصصان نظامی می‌گویند که تاکتیک‌های جدید ایران توانایی رزمی این کشور را افزایش داده‌است... برنامه منطقی ایران، قطع شاهراه کویت - بصره (دومین شهر بزرگ عراق) و سپس حرکت به سوی بصره خواهد بود و با اشغال بصره، عراق از گلیه دوستانش منزوی خواهد شد. به همین دلیل کشورهای نفت‌خیز خلیج فارس، عربستان سعودی، شاه حسین اردنی و مبارک، دیگر کشورهای عربی را به‌منظور یافتن راه‌حلی برای نجات صدام فراخوانده‌اند.» این مجله پیروزی ایران را در جنگ خطری برای کشورهای منطقه که به غرب وابسته‌اند دانسته و نوشته‌است: «دیدگاه امام خمینی این است که با کنترل نفت، کل خاورمیانه را از سیطره نفوذ آمریکا رها سازد و به همین دلیل تکیه کلام مقامات واشنگتن فاجعه‌آمیز بودن پیروزی ایران می‌باشد و این مسئله ممکن است باعث عملی کردن خواست آمریکا مبنی بر فراهم آوردن کمک‌های غیرمستقیم نظامی برای عراق شود.»^(۱۹)

روزنامه سوئدی "داگنس نیهر" نیز در این باره نوشته‌است: «تصرف بصره و سرنگونی رژیم عراق دور از دسترس نیروهای از جان گذشته ایران نیست. امروز مشخص شده که دیگر کمک‌های مادی، نظامی و سیاسی دوستان عراق برای نگهداشتن این رژیم بی‌فایده است و نیروهای ایران و جمعیت چهار برابری آن نسبت به عراق، دست به هم داده‌اند که جنگ را به سود خود به پایان برسانند. ادامه جنگ توان و حوصله مردم و روحیه سربازان عراق را از بین برده و علی‌رغم آرامش ظاهری بغداد، موجی از ناامیدی و نارضایتی و خستگی از جنگ شهر را فراگرفته است. اقتصاد عراق نیز امید این رژیم را به یأس تبدیل کرده‌است.»^(۲۰)

روزنامه لبنانی "السفیر" نیز به نقل از کارشناسان علوم نظامی، چنین نوشته‌است: «اشغال احتمالی جاده ارتباطی میان بصره و بغداد توسط ایران، مصیبتی بزرگ برای عراقی‌ها خواهد بود، چون ایران ثابت کرده‌است که پس از تصرف شبه جزیره "فاو"، حمایت و امکانات لازم را برای این اقدام دارد.»^(۲۱)

ژنرال "بوی" کارشناس علوم نظامی فرانسه نیز در گفت‌وگویی با روزنامه "الوطن"، ضمن اعتراف به قدرت نظامی برتر ایران در جنگ با عراق، گفت: «ایرانی‌ها با در دست داشتن عواملی چون برتری نیروی انسانی و قدرت نظامی، مرکز ثقل جبهه را در اختیار دارند، به‌طوری که به‌شدت بر عراق در جبهه‌های جنگ فشار می‌آورند ... شوروی در آغاز این جنگ از ارسال محموله‌های سلاح به عراق خودداری می‌کرد ولی با مشاهده موفقیت ایران در فتح جبهه، با موافقت آمریکا ارسال سلاح‌های گوناگون را به عراق آغاز کرد.» وی پیش‌بینی کرد که جنگ میان ایران و عراق در آینده نزدیک پایان نخواهد یافت.^(۲۲)

"فاروق الشرع"، وزیر خارجه سوریه بعد از ظهر امروز وارد تهران شد و پیام "حافظ اسد" را تقدیم رئیس‌جمهور کرد. به گزارش خبرگزاری جمهوری اسلامی، رئیس‌جمهور حجت‌الاسلام و المسلمین خامنه‌ای در دیدار با وزیر امور خارجه سوریه، پس از تشکر از پیام محبت‌آمیز رئیس‌جمهوری سوریه، دربارهٔ اوضاع منطقه و روابط دو کشور به گفت‌وگو پرداخت. وزیر خارجه سوریه در دیداری جداگانه با نخست‌وزیر (میرحسین موسوی) در مورد روابط دوجانبه، اوضاع منطقه و سفر اخیر نخست‌وزیر اسرائیل به مراکش مذاکره کرد. مهندس موسوی در این دیدار با اشاره به روابط نزدیک دو کشور گفت: «این نزدیکی روابط، بسیاری از توطئه‌ها را علیه ملت‌های مسلمان خنثی کرده و در آینده نیز در سرنوشت کشورهای اسلامی و عربی تأثیر خواهد گذاشت.» وی با ستودن مقاومت سوریه در مقابل فشارهای جدید اسرائیل برای تحمیل صلح، بر سیاست جمهوری اسلامی ایران مبنی بر حفظ آرامش منطقه، گسترش روابط با جهان خارج بر مبنای اصول انقلاب اسلامی، تأکید کرد. در این دیدار فاروق الشرع از مواضع اصولی ایران در مورد وقایع مهم منطقه و جهان، به‌ویژه محکومیت سفر نخست‌وزیر اسرائیل به مراکش، تشکر کرد. وزیر خارجه سوریه پس از چند ساعت توقف، امشب از تهران رفت.^(۲۳)

رادیو اسرائیل با پخش خبر سفر وزیر خارجه سوریه به ایران گفت: «به گزارش رادیو دولتی

دیدار فاروق الشرع وزیر خارجه سوریه با آقای میرحسین موسوی نخست‌وزیر

تهران، مقامات جمهوری اسلامی به وزیر خارجه سوریه اطمینان داده‌اند که ایران در نظر ندارد جنگ علیه عراق را گسترش دهد. خبرگزاری "رویتر" قبلاً از قول حجت‌الاسلام خامنه‌ای

گزارش داده بود که عربستان سعودی از لیبی و سوریه درخواست کرده که از نفوذ خود بر ایران برای توقف جنگ نفت کش‌ها در خلیج فارس، استفاده کنند. حجت‌الاسلام خامنه‌ای همچنین اضافه کرد که ایران در برابر حمله عراق به کشتی‌ها ساکت نخواهد نشست.^(۲۴) از سوی دیگر، "هفته‌نامه کیهان سلطنت‌طلب" چاپ لندن، از حمله ایران به کشتی‌های سایر کشورها در خلیج فارس، عملیات عناصر حزب‌الله در بیروت و اختلافات مذهبی، به‌عنوان موارد اختلاف بین ایران و سوریه یاد کرد.^(۲۵)

۵۷۷

"کیم ایل سونگ" رئیس‌جمهوری کره شمالی در دیدار با سفیر ایران در کره، با حمایت از جمهوری اسلامی ایران گفت: «از این که روابط دوستانه دو کشور به نفع دو ملت توسعه می‌یابد، خرسندم و مبارزه سرسختانه شما را علیه امپریالیسم امریکا بسیار عالی ارزیابی می‌کنیم.»^(۲۶)

۵۷۸

رسانه‌های خبری هدف از سفر وزیر نفت ایران (آقای‌زاده) به شوروی را که از دو روز پیش آغاز شده‌است، مذاکره با مقام‌های آن کشور برای صدور مجدد گاز ایران جهت تأمین درآمدهای ارزی بیشتر و همچنین در ادامه تلاش‌های ایران برای جلوگیری از حمایت تسلیحاتی آن کشور از عراق، اعلام کرده‌اند. در این باره رادیو بی.بی.سی در تفسیری گفت: «وزیر نفت ایران در رأس هیئتی به مسکو رفته تا درباره امکان صدور مجدد گاز ایران به شوروی، با مقامات این کشور گفت‌وگو کند. این سفر می‌تواند با ایجاد مرحله دیگری از مناسبات دو کشور ابعاد دیگری نیز به دنبال داشته باشد. دولت ایران می‌کوشد تا حتی‌الامکان مانع رسیدن اسلحه به عراق شود، همان‌طور که مدتی است با فرانسه که یکی از تأمین‌کنندگان اصلی سلاح‌های مورد نیاز عراق است، در تماس بوده و شاید اکنون نیز می‌خواهد در همین زمینه با شوروی که مهم‌ترین منبع تأمین اسلحه عراق است وارد مذاکره شود.» بی.بی.سی افزود: «بعید نیست که ایران نیز بخواهد از شوروی اسلحه خریداری کند زیرا بیشتر سلاح‌های ایران ساخت کشورهای غربی به‌خصوص امریکاست که از زمان شاه باقی مانده، البته مقداری هم سلاح ساخت شوروی در اختیار دارد که قسمتی از آن را در جنگ با عراق به غنیمت گرفته و بخشی را هم ظاهراً از سوریه، لیبی و کره شمالی دریافت کرده‌است. بنابراین ایران به‌نحوی به سلاح‌های ساخت شوروی متکی شده‌است و شاید اکنون به فکر افتاده تا مستقیماً از شوروی سلاح بخرد... کارشناسان و متخصصان شوروی در چندین طرح صنعتی مهم در ایران نظیر نیروگاه‌های برق، کارخانه ذوب‌آهن اصفهان همکاری دارند. شوروی تقریباً یک سال قبل به دنبال جنگ شهرها، گروهی از متخصصان خود را به این دلیل که از بمباران مناطق مسکونی و تأسیسات صنعتی ایران توسط عراق، در امان باشند، از این کشور خارج کرد. در این مدت ایران کوشیده که شوروی را ترغیب کند تا متخصصان

خود را دوباره به ایران بفرستد. از سوی دیگر، موضوع صدور گاز ایران به شوروی نیز مطرح است. صدور گاز به شوروی بعد از انقلاب قطع شد و اکنون مقامات دو کشور برای از سرگرفتن آن مذاکره می‌کنند.^(۲۷)

۵۷۹

خبرگزاری فرانسه طی گزارشی ادعا کرد که عربستان از مشتریان عمده خود خواسته است تا میزان تحویل نفت خود از عربستان سعودی را که ابتدا براساس شش میلیون بشکه در روز تعیین شده بود، در ماه اوت کاهش دهند. در این گزارش آمده است: «تولید روزانه نفت عربستان سعودی در ماه اوت (مرداد ۱۳۶۵) پنج میلیون بشکه و در ماه ژوئیه گذشته (تیر ۱۳۶۵) ۵/۴۲ میلیون بشکه در روز بوده است. با توجه به این که عربستان سعودی براساس توافق اخیر اوپک در ژنو، متعهد شده است تا برای ماه سپتامبر آینده (از دهم شهریور) تولید روزانه خود را به ۴/۳۵ میلیون بشکه برساند، بنابراین ناگزیر است با حذف تخفیف قیمت‌های توافق شده با مشتریان عمده خود، مجدداً مذاکرات دوستانه‌ای را با آنها آغاز نماید. پیش‌بینی می‌شود که تولید نفت این کشور در ماه سپتامبر حتی از سهمیه تعیین شده از سوی اوپک برای این کشور اندکی کاهش داشته باشد.»^(۲۸)

صرف نظر از این که در جنگ شدید اقتصادی متحدان عراق علیه ایران، چنین اخباری تا چه حد به واقعیت نزدیک است، تلاش عراق برای افزایش صدور نفت خود قابل توجه است. در این باره "قاسم احمدتقی" وزیر نفت عراق اعلام کرد که کشورش سقف تولید روزانه دو میلیون بشکه نفت خود را تا پایان سال ۱۹۸۶ (دی ماه ۱۳۶۵) حفظ خواهد کرد. احمدتقی در مصاحبه‌ای با هفته‌نامه عراقی "الفا" گفت که کشورش برای افزایش سهم تولید خود تا مقدار سهمیه ایران، تلاش می‌کند و این زمانی تحقق می‌یابد که خط لوله جدید از طریق ترکیه تکمیل شود. وی افزود که عراق در حال حاضر سرگرم احداث خط لوله نفتی دوم از خاک ترکیه است که پس از تکمیل شدن آن تا اواسط سال ۱۹۸۷ (۱۳۶۶)، ظرفیت صدور نفت خود را ۵۰۰ هزار بشکه در روز افزایش خواهد داد. پس از اتمام خط لوله نفت دیگری در خاک عربستان سعودی در سال ۱۹۸۸، روزانه یک میلیون بشکه نفت دیگر به این ظرفیت افزوده خواهد شد.^(۲۹)

۵۸۰

به نوشته نشریه انگلیسی‌زبان "الطایرالجدید" چاپ لندن، در حال حاضر ۵۰۰ هزار عراقی در سراسر اروپا و آمریکا بدون گذرنامه سرگردانند و علت آن خودداری دولت عراق از تمدید گذرنامه آنها است. "الطایرالجدید" نوشته است: «ارتباطات تلفنی با عراق که از فوریه ۱۹۸۵ (۱۳۶۴) قطع شده بود، هنوز برقرار نشده است و تماس‌های تلفنی که از طریق اپراتور انجام شود، کنترل می‌گردد. مسافرانی که از بغداد آمده‌اند با رو به افزایش خواندن تعداد اعدام‌ها در عراق، آخرین اعدامی را "شهردار بغداد" اعلام کردند که به اتهام بی‌کفایتی و

ناتوانی در انجام دادن امور محوله اعدام شده‌است. از آغاز زمامداری صدام حسین تاکنون ۳۰ هزار عراقی اعدام یا مفقود گشته‌اند.^(۳۰)

۵۸۱

خبرگزاری کویت درباره اقدامات دفاع ساحلی این کشور گزارش داد: «ولیعهد این کشور (شیخ سعد عبدالله الصباح) از تعداد نامشخصی پست‌های شناور مراقبت دریایی بازدید کرد. این پست‌های متحرک که اخیراً برای مقاصد دفاعی و امنیتی نصب شده‌اند، آب‌های ساحلی کویت را برای مراقبت از کشتی‌ها پوشش می‌دهند و به‌عنوان مراکز پشتیبانی و امداد آنها (کشتی‌ها) نیز عمل می‌کنند. هریک از این پست‌های ۱۳۰۰ متر مربعی را که یک اتاق کنترل دارند، ۴۰ تن اداره می‌کنند و مجهز به واحدهای توپخانه، موشک، رادار و تجهیزات بی‌سیم و بالستک‌های فرود هلی‌کوپتر هستند. این خبرگزاری به نقل از وزیر کشور کویت (شیخ نواف) گزارش داد: «این پست‌ها مکمل مهمی برای واحدهای گارد ساحلی هستند و به تقویت قدرت دفاعی مرزی ما کمک خواهند کرد.» «آسوشیتدپرس» ضمن مخابره این خبر، به حضور نیروهای ایرانی در شبه جزیره فاو در جنوب عراق که با مرز شمال‌شرقی کویت تنها ۱۵ مایل فاصله دارد و قسمتی از آن را در فوریه سال گذشته (بهمن ۱۳۶۴) نیروهای ایران تصرف کردند، اشاره کرد.^(۳۱)

۵۸۲

جانبازان انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی امروز راهپیمایی باشکوهی در مکه برگزار کردند. به گزارش خبرنگاران اعزامی صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران به عربستان سعودی، این جانبازان بعدازظهر امروز در مکه در حالی که بعضی از زائران ایرانی و خارجی بیت‌الله‌الحرام آنها را مشایعت می‌کردند، در مسجدالحرام این راهپیمایی باشکوه را انجام دادند. جانبازان که با فریادهای "مرگ بر امریکا"، "مرگ بر شوروی" و "مرگ بر اسرائیل" مسلمانان را به وحدت و یکپارچگی علیه استعمارگران و استثمارگران دعوت می‌کردند، پس از عبور از چند خیابان شهر مکه در قبرستان "ابی‌طالب" اجتماع کردند و به نوحه‌خوانی پرداختند، سپس به سخنان یکی از روحانیان گوش فرادادند و در پایان برای طول عمر امام امت و پیروزی رزمندگان اسلام دعا کردند.^(۳۲)

بعثه حضرت امام در مکه امشب سمیناری تحت عنوان "عراق" با حضور جمعی از حاجیان کشورهای اسلامی از جمله عراقی برگزار کرد. در این مراسم "سیدسامی‌البدری" یکی از اعضای مجلس اعلای انقلاب اسلامی عراق با اشاره به اهمیت مراسم حج برای مطرح کردن مشکلات مسلمانان و کوشش برای رفع آن، شمه‌ای از مسائل و مشکلات مسلمانان را برشمرد و با تأکید بر این که رژیم بعث صدام با اسلام مخالف است، گفت: «این رژیم هرگونه صدای حق‌طلبانه مردم عراق را خفه می‌کند، به‌طوری که تاکنون ۲۰ هزار جوان عراقی را به شهادت رسانده و ۳۰۰ هزار تن را در سیاه‌چال‌ها انداخته است.» وی با اشاره به این که جنگ تحمیلی

عراق علیه ایران برخاسته از ضدیت رژیم صدام با اسلام است، گفت: «صدام نمی‌تواند تحمل کند که رژیم اسلامی در منطقه پا بگیرد.»^(۳۳)

۵۸۳

وزارت کار و امور اجتماعی هرگونه اخراج کارگران را به بهانه اوضاع نامطلوب اقتصاد کشور و کمبود ارز ممنوع کرد. براساس دستورالعمل ابلاغ شده اخیر وزارت کار و اموراجتماعی به ادارات کار سراسر کشور، با کارفرمایانی که به دلیل مشکلات ارزی اقدام به اخراج کارگران کنند، قاطعانه برخورد خواهد شد. آقای "محبوب" مشاور و بازرس ویژه نخست‌وزیر با اعلام این مطلب و تأیید سخنان اخیر وزیر کار و اموراجتماعی مبنی بر مخالفت با اخراج کارگران، گفت: «در سال جاری با وجود محدودیت‌های فراوان ارزی، ۱۴ میلیارد دلار ارز بابت خرید کالاهای ساخته شده و مواد اولیه، از کشور خارج شده، لذا در کشور نمی‌تواند بی‌کاری به‌وجود آید.» وی ضمن تأکید بر حسن اجرای دستورالعمل اخیر وزارت کار و اموراجتماعی در جلوگیری از اخراج کارگران، گفت: «در شرایط فعلی هیچ‌کارگری نبایستی به دلیل نبود ارز اخراج شود. مدیریت‌ها باید با اصلاح خطوط تولید، در حل مشکل بی‌کاری پنهان اقدام کنند.»^(۳۴)

۵۸۴

مذاکره بین نمایندگان شوروی و اسرائیل که دیروز پس از ۱۹ سال در "هلسینکی" فنلاند برگزار شده بود، بر اثر اختلاف نظرهایی درباره دستور کار آن، بدون نتیجه خاتمه یافت.^(۳۵) خبرگزاری فرانسه درباره این ملاقات پیش از این گزارش داده بود: «مقامات شوروی و اسرائیل در زمینه برقراری مجدد روابط دیپلماتیک دوجانبه ملاقات خواهند داشت. اگرچه گفت‌وگوها درباره گشایش کنسولگری در پایتخت‌های دو کشور دور می‌زند اما ناظران معتقدند که مسائل دیگری نیز بر آن افزوده خواهد شد.» "شیمون پرز" نخست‌وزیر اسرائیل روز شنبه در یک نطق رادیویی اظهار امیدواری کرد که گفت‌وگوهای موردنظر به یک گشایش منجر شود. "اسحاق شامیر" وزیر خارجه اسرائیل نیز گفته است که بهبود روابط مسکو و تل‌آویو به تجدیدنظر عمیق شوروی‌ها در سیاست‌های آنان در مورد یهودیان وابسته است. از سوی دیگر، سخن‌گوی وزارت خارجه شوروی هفته گذشته گفته بود که مذاکرات هلسینکی صرفاً در خصوص مسائل کنسولی است، اما مقامات اسرائیلی می‌گویند باید وضع یهودیان شوروی نیز مورد بحث قرار گیرد.^(۳۶) شرکت مطبوعاتی و تحقیقاتی فرانیش در گزارش سالانه خود تحت عنوان "رویدادهای سال ۱۳۶۵" نوشته است: «گفته شده است این اجلاس نوعی تبادل اطلاعات بین دو کشور بوده است. اهم مسائل مورد بحث واقع شده، وضعیت یهودیان شوروی و جریان صلح خاورمیانه بوده است و شوروی‌ها در این نشست ابراز تمایل کرده بودند که نقش کرملین در روند صلح خاورمیانه گسترش یابد.»^(۳۷)

OOO

ضمیمه اول گزارش ۵۶۶: معایب طرح مانور جدید عملیات در جزیره جنوبی

به نوشته روای قرارگاه کربلا، برادر عبدالله درویشی، تصویب طرح مانور جدید در حالی صورت گرفت که بسیاری از فرماندهان علی‌رغم موافق نبودن با این طرح، از اظهارنظر صریح در مورد آن خودداری کردند.^(۳۸) این روای درباره این طرح که به نام طرح "بوشهر" (به دلیل تصویب آن در این شهر) معروف شده بود، نوشته است: «علی‌رغم برخی مزایا، در مجموع نقاط ضعف این طرح بر نقاط قوتش غلبه دارد. از جمله نقاط قوت این طرح، عمق دادن به مانور عملیات از خط اول به خط دوم دشمن و در اختیار داشتن نیروی احتیاط برای اجرای عملیات در شب‌های دوم و سوم و نیز به کارگیری نیروی کمتر در شب اول و نداشتن مشکل عقبه نامناسب در پدغری را می‌توان نام برد. از سوی دیگر، وابستگی پدهای جزیره به یکدیگر، جناح دادن لشکر ۱۹ فجر و تمرکز آتش دشمن روی شرق جزیره، از جمله موانع اجرای طرح جدید مانور محسوب می‌شود.» در این جلسه برآمدگی بیشتر تیپ ۳۲ انصارالحسین (ع) نسبت به دیگر یگان‌ها علی‌رغم کمبود نیروی آن، تأکید شد.^(۳۹)

ضمیمه دوم گزارش ۵۶۶: وضعیت شناسایی و کار مهندسی در جزایر مجنون
روای قرارگاه کربلا، درباره پیشرفت کارهای شناسایی در عملیات جزیره مجنون، نوشته است: «کار شناسایی هرچند در مراحل اولیه به کندی پیش می‌رفت ولی با گذشت زمان سرعت بیشتری به خود گرفت. یگان‌ها تقریباً با کشف راه کارهای کلی، خود در صدد رفع نواقص و تکمیل آن می‌باشند. برای یافتن راه کارها، نیروهای شناسایی در دسته‌های دو الی چهار نفره با قایق تا نزدیکی کمین دشمن رفته و از آن جا با لباس غواصی از میان کمین‌ها عبور کرده و از وضعیت خط و نوع فعالیت‌های دشمن اطلاعات کسب می‌کنند.» در این گزارش همچنین آمده است: «از دکل‌های ۶ تا ۴۵ متری نصب شده در منطقه به منظور شناسایی استفاده می‌شود. به علاوه اخیراً یک دوربین فیلم‌برداری نیز توسط قرارگاه نصرت روی یکی از این دکل‌ها نصب شده که قادر است تا عمق ۱۰ کیلومتری محل استقرار دشمن را فیلم‌برداری کرده و همزمان روی صفحه تلویزیون پخش کند. در کنار این اقدامات، به خاطر ابهامات فرماندهان یگان‌ها از خط دشمن، در روز ۱۳۶۵/۵/۲۵ از منطقه عملیاتی عکس هوایی گرفته شد که این امر در رفع ابهامات موجود تا اندازه‌ای مؤثر واقع شد.»^(۴۰) روای در مورد چگونگی پیشرفت کار مهندسی در جزیره که برای آماده‌سازی منطقه عملیات انجام می‌شد، افزوده است: «علی‌رغم تأکیدات مکرر فرماندهان و دیگر مسئولان یگان‌های رزمی مستقر در جزایر جنوبی مبنی بر کمبود امکانات مهندسی، هنوز هیچ پیش‌رفتی در واگذاری این امکانات به یگان‌ها صورت نگرفته، به طوری که مثلاً در مورد وعده ارسال ۱۰۰۰ کمپرسی، تاکنون تنها ۱۱ کمپرسی به دست نیروها رسیده است. از سویی، عدم کشش جزیره برای تردد و فعالیت کمپرسی‌ها، مشکلات نیروها را دو چندان کرده است.»^(۴۱)

منابع و مأخذ روزشمار ۱۳۶۵/۵/۲۸

- ۱- سند شماره ۱۲۵۱ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: دفترچه ثبت جنگ راوی قرارگاه‌نصرت در عملیات جزیره جنوبی مجنون، راوی: عبدالله درویشی، ۱۳۶۵/۵/۱۸ تا ۱۳۶۵/۶/۱۶ صص ۴۸ تا ۵۹.
- ۲- پیشین؛ و- سند شماره ۱۹۴۱۷ پ ن مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: جلسه شماره ۱۰، عملیات جزیره جنوبی قرارگاه نصرت، ۱۳۶۵/۵/۲۸، نوار شماره ۲۰۵۵۹، صص ۳۲ تا ۴۸؛ و- سند شماره ۳۳۶، مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: "گزارش عملیات محدود در جزیره مجنون، راوی عبدالله درویشی، مهر ۱۳۶۵، صص ۶۳ تا ۶۵، و- سند شماره ۲۱۰۳۵ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، جلسه شماره ۱۱، عملیات جزیره جنوبی، قرارگاه نصرت، ۱۳۶۵/۵/۲۸، نوار شماره ۲۰۵۶۰، صص ۲ و ۳.
- ۳- سند شماره ۱۵۲۴۰ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: "گزارش نویهای و اطلاعاتی شماره ۲۸"، اطلاعات سپاه یکم جنوب (کربلا)، ۱۳۶۵/۵/۲۹، ص ۶.
- ۴- سند شماره ۱۵۲۶۱ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: "گزارش نویه‌ای و اطلاعاتی شماره ۱۴۹۴"، قرارگاه عملیات جنوب (رکن ۲)، ۱۳۶۵/۵/۳۱، ص ۵.
- 5- Sreed Har Kapil Kaul, Tanker War, Aspect of Iraq-Iran War (1980-88), New Delhi, ABC, Publishing House, 1989, p110.
- ۶- واحد مرکزی خبرصدا و سیماي جمهوری اسلامی ایران، بولتن "رادیوهای بیگانه"، ۱۳۶۵/۵/۲۸، ص ۱، به نقل از رادیو بغداد، ۱۳۶۵/۵/۲۸.
- ۷- خبرگزاری جمهوری اسلامی، "گزارش‌های ویژه"، نشریه شماره ۱۵۴، ۱۳۶۵/۵/۳۰، صص ۱۴ و ۱۵، ابوطلبی، خبرگزاری آلمان غربی، ۱۳۶۵/۵/۲۹.
- 8- Year's Book U.N s/18285. P.225
- ۹- روزنامه کیهان، ۱۳۶۵/۵/۳۰، ص ۱۹، باختران، خبرگزاری جمهوری اسلامی.
- ۱۰- سند شماره ۲۲۶۱۱۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: منابع سیاسی داخلی سپاه، ۱۳۶۵/۵/۲۸، ص ۲۱.
- ۱۱- پیشین، ص ۴۰، نشریه "قیام ایران" وابسته به بختیار.
- ۱۲- سند شماره ۹۷۰۷۶ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: دفتر فرماندهی سپاه منطقه یک ثارالله، ۱۳۶۵/۵/۲۸.
- ۱۳- روزنامه کیهان، ۱۳۶۵/۵/۲۸، صص ۱۹ و ۲۰؛ و- روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۵/۲۹، ص ۱۱.
- ۱۴- روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۵/۲۹، ص ۲.
- ۱۵- سند شماره ۹۷۰۸۵ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: رئیس ستاد ناحیه ۱، "عزام نیرو به لشکر عاشورا و برخی پادگان‌های کردستان"، ۱۳۶۵/۵/۲۹.
- ۱۶- سند شماره ۹۷۰۸۳ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: فرماندهی سپاه پاسداران ناحیه مازندران، "مار اعزامی ناحیه مازندران به جبهه"، ۱۳۶۵/۵/۲۹، ص ۱، به نقل از رادیو بغداد، ۱۳۶۵/۵/۲۸.
- ۱۷- مأخذ شماره ۱۴، ص ۱، به نقل از روزنامه هراالدترینون.
- ۱۸- روزنامه ابرار، ۱۳۶۵/۵/۲۸، ص ۱، روزنامه هراالدترینون.
- ۱۹- مأخذ شماره ۲، ص ۹، واشنگتن، خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۵/۲۹؛ و- مأخذ شماره ۹، ص ۲۰، نیویورک، خبرنگار روزنامه کیهان.
- ۲۰- روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۵/۵/۲۸، ص ۲، خبرگزاری جمهوری اسلامی، به نقل از روزنامه "داگنس‌نیهر".
- ۲۱- پیشین، ص ۱۴، واحد مرکزی خبر روزنامه "السفیر".
- ۲۲- مأخذ شماره ۱۳، ص ۲، کویت، خبرگزاری جمهوری اسلامی به نقل از روزنامه کویتی "الوطن".
- ۲۳- روزنامه کیهان، ۱۳۶۵/۵/۲۹، ص ۳.
- ۲۴- خبرگزاری جمهوری اسلامی "گزارش‌های ویژه"، نشریه شماره ۱۵۵، ۱۳۶۵/۵/۳۱، صص ۳۹ و ۴۰، به نقل از رادیو اسرائیل، ۱۳۶۵/۵/۳۰.
- ۲۵- کیهان، چاپ لندن، ۱۳۶۵/۵/۳۰، ص ۳، به نقل از لوموند.
- ۲۶- مأخذ شماره ۲۰، ص ۳، به نقل از خبرگزاری جمهوری اسلامی.
- ۲۷- خبرگزاری جمهوری اسلامی "گزارش‌های ویژه"، نشریه شماره ۱۵۳، ۱۳۶۵/۵/۲۹، ص ۱۶، رادیو لندن.
- ۲۸- روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۵/۲۸، ص ۲، به نقل از خبرگزاری فرانسه.
- ۲۹- روزنامه کیهان، ۱۳۶۵/۵/۲۹، ص ۱۸، بغداد، خبرگزاری آلمان غربی.
- ۳۰- روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۵/۲۸، ص ۱، واحد مرکزی خبر، به نقل از نشریه "الطایرالجدید"، چاپ لندن.
- ۳۱- مأخذ شماره ۷، ص ۳۵، کویت، آسوشیتدپرس.
- ۳۲- مأخذ شماره ۱۳، ص ۱۱، خبرنگار اعزامی صداوسیما.
- ۳۳- روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۵/۳۰، ص ۱۱.
- ۳۴- مأخذ شماره ۲۷، ص ۱۱.
- ۳۵- شرکت مطبوعاتی و تحقیقاتی فراندیش، رویدادهای سال ۱۳۶۵ (تهران: بهمن ۱۳۶۶)، ص ۸۷.
- ۳۶- روزنامه کیهان، ۱۳۶۵/۵/۲۶، ص ۲۰.
- ۳۷- مأخذ شماره ۳۵، ص ۱۰۰.
- ۳۸- سند شماره ۳۳۶ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: "عملیات محدود در جزیره مجنون"، گزارش راوی قرارگاه کربلا، راوی: عبدالله درویشی، مهر ۱۳۶۵، ص ۷۹.
- ۳۹- پیشین، ص ۸۱.
- ۴۰- مأخذ شماره ۳۸، صص ۷۳ و ۷۴.
- ۴۱- سند شماره ۱۲۵۱ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: "دفترچه ثبت جنگ راوی قرارگاه نصرت در عملیات جزیره جنوبی"، راوی: عبدالله درویشی ۱۳۶۵/۵/۱۸ تا ۱۳۶۵/۶/۱۶، صص ۲۵/۱ و ۲۶/۱؛ و نوار شمار ۲۰۵۵۰